

Bestuurlijke Netwerkkarten Crisisbeheersing

Bevoegdheidenschema 16 – Luchtvaart

Nederlandse Academie voor Crisisbeheersing en Brandweezorg
Postbus 7010
6801 HA Arnhem
Kemperbergerweg 783, Arnhem
www.nipv.nl
info@nipv.nl
026 355 24 00

Colofon

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan de samensteller geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade ontstaan door eventuele fouten c.q. onvolkomenheden in deze publicatie.

Om deze publicatie te kunnen blijven ontwikkelen en verbeteren, ontvangen wij graag commentaar en suggesties ter verbetering. Vragen of opmerkingen kunt u sturen naar info@nipv.nl, onder vermelding van Bestuurlijke Netwerkkarten.

© Nederlands Instituut Publieke Veiligheid (NIPV) en provincie Noord-Holland, 2025

Auteur(s) Merijn ten Dam, Samantha Daniels, Ernst Brainich
Contactpersoon Merijn ten Dam

Datum 2025
Status handboek
Versie 202504

Wij hechten veel belang aan kennisdeling. Delen uit deze publicatie mogen dan ook worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding.

Het Nederlands Instituut Publieke Veiligheid is bij wet vastgelegd onder de naam Instituut Fysieke Veiligheid.

16 Bevoegdheidenschema luchtvaart

ongevalsbestrijding

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1. informatie			
1a. melding/informatie algemeen	1a.1. eenieder aan burgemeester	1a.1. art. 50 Wet veiligheidsregio's; art. 4 lid 1 Besluit informatie inzake rampen en crises	1a. zie schema rampenbestrijding algemeen
	1a.2. burgemeester/voorzitter veiligheidsregio aan bevolking en hulpverleners	1a.2. art. 7 lid 1 en 2 jo. art 39 Wet veiligheidsregio's; art. 10 lid 1 en art. 11 Besluit informatie inzake rampen en crises	
1b. bijzondere meldingsplichten			
1b.1. alarmering in verband met opsporing en redding, zie ook 1b.8	1b.1. Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) aan alle betrokken instanties (alarmering)	1b.1. SERA.7001 onder e, bijlage van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 923/2012 van de Commissie van 26 september 2012 tot vaststelling van gemeenschappelijke luchtverkeersregels en operationele bepalingen betreffende	

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
		luchtvaarnavigatiediensten en - procedures, <i>PbEU</i> 2012, L 281/1	
1b.2. verplichte melding voorval door natuurlijke personen genoemd in art. 4 lid 6 Verordening (EU) nr. 376/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 3 april 2014 inzake het melden, onderzoeken en opvolgen van voorvallen in de burgerluchtvaart, <i>PbEU</i> 2014, L 122/18	1b.2. Analyse Bureau Luchtvaartvoorvallen (ABL) ondergebracht bij de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)	1b.2. art. 7.1 Wet luchtvaart jo. art 2 lid 1 en art. 1 onder b Regeling melden voorvallen in de burgerluchtvaart 2019	1b.2. art 2 lid 7 Verordening (EU) nr. 376/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 3 april 2014 inzake het melden, onderzoeken en opvolgen van voorvallen in de burgerluchtvaart (<i>PbEU</i> 2014, L 122/18) definieert een voorval als elke veiligheids-gerelateerde gebeurtenis die een luchtvaartuig, de inzittenden of andere personen in gevaar brengt, of, indien niet gecorrigeerd of ondervangen, in gevaar zou kunnen brengen, en die in het bijzonder een ongeval of een ernstig incident omvat
1b.3. verplichte melding door organisaties van bijzonderheden over voorvallen genoemd in art. 4 lid 1 Verordening (EU) nr. 376/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 3 april 2014 inzake het melden, onderzoeken en opvolgen van voorvallen in de burgerluchtvaart, <i>PbEU</i> 2014, L 122/18	1b.3. Analyse Bureau Luchtvaartvoorvallen (ABL) ondergebracht bij de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)	1b.3. art. 7.1 Wet luchtvaart jo. art 4 lid 1 Regeling melden voorvallen in de burgerluchtvaart 2019	1b.3. het betreft voorvallen die een belangrijk risico voor de luchtvaartveiligheid kunnen inhouden en verband houden met de vluchtuitvoering; technische voorschriften, onderhoud en herstelling van luchtvaartuigen; luchtvaarnavigatiediensten en -faciliteiten en luchtvaarterreinen en grondendiensten
1b.4 vrijwillige melding voorval of andere veiligheidsgerelateerde informatie die door de melder	1b.4. Analyse Bureau Luchtvaartvoorvallen (ABL) ondergebracht bij de Inspectie	1b.4. art. 7.1 Wet luchtvaart jo. art 3 lid 1 Regeling melden voorvallen in de burgerluchtvaart 2019	

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
als een feitelijk of potentieel gevaar voor de luchtvaartveiligheid wordt beschouwd	Leefomgeving en Transport (ILT)		
1b.5. melden ongevallen en ernstige incidenten op luchthaven	1b.5. exploitant	1b.5. art. 8a.1 Wet luchtvaart jo art. 4 onder h Regeling veilig gebruik luchthavens en andere terreinen	
1b.6. bij ongeval met luchtvaartuig of bij omstandigheden die gevaar voor de luchtvaart opleveren	1b.6. gezagvoerder aan daarvoor in aanmerking komende luchtvaartautoriteiten	<p>1b.6. art. 4 lid 2 jo art. 2 Besluit vluchtuitvoering</p> <ul style="list-style-type: none"> - vliegtuig: bijlage III Verordening (EEG) nr. 3922/91 van de Raad van 16 december 1992 inzake de harmonisatie van technische voorschriften en administratieve procedures op het gebied van de burgerluchtvaart (<i>PbEU</i> 1991, L 373/4) in samenhang met de wijzigingsverordening (EG) Nr. 859/2008 van de Commissie van 20 augustus 2008, OPS 1.420 (<i>occurrence reporting</i>), <i>PbEU</i> 2008, L254/1 - helicopter: art. 420 JAR-OPS 3 (<i>occurrence reporting</i>) 	1b. Bijlage III Verordening (EEG) nr. 3922/91 bevat een set geharmoniseerde regels genaamd <i>Joint Aviation Requirements for Commercial Air Transportation (Aeroplanes)</i> , oftewel JAR-OPS 1. Voor helicopters gelden de <i>Joint Aviation Requirements Commercial Air Transportation (Helicopters)</i> , oftewel JAR-OPS 3. Gezamenlijk worden zij aangeduid als JAR-OPS
1b.7. melding ongeval gevaarlijke stoffen	1b.7a. vervoerder (of lader, lossen, aanbieder, enz.) en houder luchtvaartuig aan	1b.7a. art. 6.60, 6.61 en 6.61a Wet luchtvaart	

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
	minister IenW (voor deze: ILT) respectievelijk minister van Defensie		
	1b.7.b vervoerder (of lader, losser, aanbieder, enz.) en houder luchtvaartuig aan luchtvaart- of luchthavenautoriteiten en betrokken hulpverlenende instanties	1b.7b. art. 6 Regeling meldings- en informatieplicht vervoer gevaarlijke stoffen door de lucht	
1b.8. melding milieu-incident: bodemverontreiniging, zie schema milieu; waterverontreiniging, zie schema oppervlaktewater en waterkering			
1c. melding aan Onderzoeksraad voor Veiligheid		1c. art. 9 Besluit Onderzoeksraad voor Veiligheid	
	1c.1. gezagvoerder en houder luchtvaartuig, LVNL, bij een ongeval op of bij een luchthaven, tevens de havenmeester, gezagvoerder en houder luchtvaartuig van een Nederlands luchtvaartuig		

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
	bij ongeval/ernstig incident boven volle zee of in buitenland		
	1c.2. voorval gevaarlijke stoffen: doormelding van minister van IenW (door ILT) aan Onderzoeksraad voor Veiligheid, voor zover de voorvallen zijn gemeld		
	1c.3. minister van Defensie		
1d. melding Europees/internationaal			
1d.1. ongeval of ernstig incident	1d.1. Onderzoeksraad voor Veiligheid aan andere betrokken staten, Europese Commissie, Internationale Burgerluchtvaart-organisatie (<i>International Civil Aviation Organization ICAO</i>), Europees Agentschap voor de veiligheid van de luchtvaart (<i>European Aviation Safety Agency</i>)	1d.1. art 5, art. 6 lid 2, art. 7 lid 3 en art. 17 Regeling Onderzoeksraad voor Veiligheid; art. 9 lid 2 Verordening (EU) Nr. 996/2010 van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 inzake onderzoek en preventie van ongevallen en incidenten in de burgerluchtvaart, <i>PbEU</i> 2010, L 295/35	
1d.2. exploitatieverbod ingesteld door lidstaat, zie onder verkeer, 3c			

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1e. melding om <i>security</i> -redenen, zie onder openbare orde en strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde			
1f. rapportage van elke vastgestelde toestand van een luchtvaartuig of onderdeel die de vliegveiligheid in gedrang brengt	1f. eigenaar of huurder luchtvaartuig, gezagvoerder of exploitant, onderhoudstechnicus of onderhoudsorganisatie aan de bevoegde autoriteit die door de lidstaat van registratie is aangeduid; de organisatie die verantwoordelijk is voor het type-ontwerp of aanvullende type-ontwerp en, indien van toepassing, de lidstaat van de exploitant	1f. par. M.A. 202 jo M.A.201 Rapportage van voorvallen, bijlage I van Verordening (EU) nr. 1321/2014 van de Commissie van 26 november 2014 betreffende de permanente luchtwaardigheid van luchtvaartuigen en luchtvaartproducten, -onderdelen en -uitrustingsstukken, en betreffende de goedkeuring van bij voornoemde taken betrokken organisaties en personen, <i>PbEU</i> 2014, L 362/1	
2. eigen maatregelen in luchtvaartuig	2. gezagvoerder	2. art. 2 Besluit vluchtuitvoering	<ul style="list-style-type: none"> - vliegtuig: bijlage III Verordening (EEG) nr. 3922/91 van de Raad van 16 december 1991 inzake de harmonisatie van technische voorschriften en administratieve procedures op het gebied van de burgerluchtvaart (<i>PbEU</i> 1991, L 373/4) in samenhang met de wijzigingsverordening (EG) Nr. 859/2008 van de Commissie van 20 augustus 2008, OPS 1.085 onder f

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
		<p>(<i>crew responsibilities, commander</i>), <i>PbEU</i> 2008, L254/1</p> <p>- helicopter: art. 085 JAR-OPS 3 (<i>crew responsibilities</i>)</p> <p>art. 8.21 lid 3 Wet luchtvaart; SERA.2010 en SERA.2015 bijlage van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 923/2012 van de Commissie van 26 september 2012 tot vaststelling van gemeenschappelijke luchtverkeersregels en operationele bepalingen betreffende luchtvaarnavigatiediensten en - procedures, <i>PbEU</i> 2012, L 281/1</p>	

3. maatregelen landzijde

3a. eigen maatregelen bij ongeval op luchthaven of in onmiddellijke omgeving daarvan	3a. exploitant burgerluchthaven	3a. art. 4 onder i Regeling veilig gebruik luchthavens en andere terreinen	
--	---------------------------------	--	--

3b. maatregelen overheid

3b.1. redding	3b.1. operationele diensten gemeente en veiligheidsregio	3b.1 art. 6.2.1 Besluit veiligheidsregio's	<p>3b.1. en 2. bestuur veiligheidsregio steltrampbestrijdingsplan voor luchthavens vast overeenkomstig par. 2 Besluit veiligheidsregio's</p> <p>zie verder het schema rampenbestrijding algemeen</p>
---------------	--	--	--

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
-----------	-----------	------------------	-------------

3b.2. maatregelen door lokaal gezag ter handhaving openbare veiligheid: bevelen of noodbevelen die nodig zijn voor de handhaving van de openbare veiligheid; idem geven van voorschriften (noodverordening); opperbevel	3b.2. burgemeester of voorzitter veiligheidsregio	3b.2. art. 175, 176 Gemeentewet; art. 4, 5 en 39 Wet veiligheidsregio's	
---	---	---	--

3b.3. verkeersmaatregel, zie onder verkeer

3c. maatregelen verontreiniging, zie schema milieu en schema oppervlaktewater en waterkering			
--	--	--	--

4. maatregelen (Noord)zee

4a. verkeersmaatregel, zie onder verkeer			
--	--	--	--

4b. toepassing incidenten- en rampenbestrijding Noordzee, waaronder aëronautische opsporing en redding (*search and rescue*), zie schema

4b. art. 1 onder e Wet bestrijding maritieme ongevallen (WMBO) zondert luchtvaartuigen uit van de definitie van wrak als gevolg van een maritiem ongeval. Indien een luchtvaartuig in zee terecht is gekomen is de Wrakkenwet van

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
-----------	-----------	------------------	-------------

Noordzee, zeescheepvaart,
havens

toepassing, zie *Kamerstukken II* 2014/15, 34
069, nr. 3, p. 7

verkeer

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
-----------	-----------	------------------	-------------

1. verkeersaanwijzing

('luchtverkeersdienstverlening')

1a. LVNL (lagere luchtruim)

1a. art. 5.13 lid 1 onder a Wet luchtvaart;
art. 5.23 lid 2 Wet luchtvaart jo Regeling
belasten LVNL met
luchtverkeersdienstverlening;
Besluit luchtvaartverkeer 2024 in
samenhang met de Regeling
luchtverkeersdienstverlening

1b. Eurocontrol (hogere
luchtruim)

1b. art. 5.14 onder a Wet luchtvaart;
art. 10 lid 1 Regeling
luchtverkeersdienstverlening;
art. 16 Internationaal Verdrag tot
samenwerking in het belang van de
veiligheid van de luchtvaart
"EUROCONTROL", Brussel 13 december
1960, *Trb.* 1961, 62

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
	1c. minister van IenM en minister van Defensie in overeenstemming met het bevoegde gezag van de betrokken staat of staten	1c. art. 5.14a Wet luchtvaart	1c. aanwijzing voor bepaald gebied van een of meer verleners van luchtverkeersdiensten en verleners van meteorologische diensten voor de luchtvaartnavigatie alsmede het luchtverkeer
	1d. minister van Defensie, voor deze het <i>Air Operations Control Station</i> Nieuw Milligen (AOCS Nieuw Milligen); naast militair luchtverkeer: burgerluchtverkeer in de militaire delen van het Nederlandse luchtruim	1d. art. 5.13 lid 1 onder b Wet luchtvaart; Regeling luchtverkeersdienstverlening	
	1e. buitenlandse luchtverkeersleidingscentra	1e. art. 5.14 onder b Wet luchtvaart; Regeling aanwijzing gebieden voor luchtverkeersdienstverlening door buitenlandse instanties 2005	
2. verplichting toelaten luchtverkeer	2. exploitant luchthaven	2. art. 8.24a Wet luchtvaart	
3. verbieden en beletten opstijgen, exploitatieverbod			
3a. verbieden en beletten opstijgen van luchtvaartuigen in het geval van onmiddellijke dreiging van gevaar	3a. door minister van IenW aangewezen personen	3a. art. 73 lid 1 onder b Luchtvaartwet jo art. 3 lid 1 Besluit aanwijzing toezichthouders luchtvaart	3a. aangewezen zijn de inspecteur-generaal van de Inspectie Verkeer en Waterstaat; ILT, ambtenaren van de Inspectie Verkeer en Waterstaat voor zover zij belast zijn met toezicht; sectie van de dienst Operationele samenwerking

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
			van de Landelijke eenheid. Zie ook hierna, vervoermiddelen onder 1
3b. verbieden en beletten opstijgen vanwege <i>security</i> -aspecten	3b. minister van JenV; commandant Koninklijke Marechaussee onder mandaat van de minister van JenV	3b. art. 37ae lid 2 en 3 Luchtvaartwet	
3c. exploitatieverbod ('zwarte lijst')	3c. Europese Commissie en lidstaten	3c. Verordening (EG) nr. 2111/2005 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2005 betreffende de vaststelling van een communautaire lijst van luchtvaartmaatschappijen waaraan een exploitatieverbod binnen de Gemeenschap is opgelegd en het informeren van luchtreizigers over de identiteit van de exploiterende luchtvaartmaatschappij, <i>PbEU</i> 2005, L 344/15	<p>3c. art. 2 van de verordening definieert een exploitatieverbod als een afwijzing, opschorting, intrekking of inperking van de exploitatievergunning of technische toestemming van een luchtvaartmaatschappij om veiligheidsredenen, of gelijkwaardige veiligheidsmaatregelen jegens een luchtvaartmaatschappij die geen verkeersrechten in de Gemeenschap geniet maar waarvan de vliegtuigen anders via een leaseovereenkomst in de Gemeenschap geëxploiteerd zouden kunnen worden</p> <p>vergelijk het exploitatieverbod ex art. 7.5 Wet luchtvaart</p>
4. sluiten luchtruim voor burgerluchtverkeer			<p>4. sluiten luchtruim: het uitoefenen van het burgerluchtverkeer tijdelijk of blijvend beperken of verbieden boven Nederland of gedeelten daarvan (art. 5.10 lid 1 Wet luchtvaart)</p> <p>dit kan betrekking hebben op het gehele luchtruim, dus ook het deel dat wordt beheerd door Eurocontrol</p>

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
			<p>vergelijk art. 9 Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart, Chicago 7 december 1944, <i>Trb.</i> 1954,18</p> <p>naar aanleiding van de 'Aswolk crisis' in 2010 is voor het vliegen in gebieden met as-concentraties een nieuwe procedure ontwikkeld aan de hand van zones (zie Aangangsel van de <i>Handelingen II</i> 2009/2010, 2651)</p>
4a. om redenen van openbare orde en veiligheid en om andere dringende redenen			
	4a.1. minister van IenW bij regeling of bij aanwijzing; ook op verzoek burgemeester via luchtvaartpolitie aan minister van IenW via LVNL	4a.1. regeling: art. 5.10 lid 1 Wet luchtvaart; aanwijzing: zie onder 5b	
	4a.2. idem, maar minister van JenV	4a.2. Besluit tijdelijke herindeling ministeriële taken in het geval van een terroristische dreiging met een urgent karakter jo. art. 5.10 lid 1 Wet luchtvaart	4a.2. zie voorwaarden genoemd in het Besluit
4b. om redenen van militaire noodzaak	4b. minister van Defensie bij regeling of bij aanwijzing	4b. regeling: art. 5.10 lid 2 Wet luchtvaart; aanwijzing: zie onder 5b	
4c. om redenen van openbare orde en veiligheid	4c. burgemeester of voorzitter veiligheidsregio	4c. art. 175 Gemeentewet; art. 39 Wet veiligheidsregio's	4c. een besluit tot het sluiten van het luchtruim is voorbehouden aan het centrale gezag. De

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
-----------	-----------	------------------	-------------

burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan formeel afwijken van de Wet luchtvaart, maar toepassing van de beginselen van het noodrecht, in het bijzonder subsidiariteit, houdt in dat hij niet zelf tot sluiting besluit maar een verzoek tot sluiting richt tot de minister van IenW. De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past dan dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe

5. aanwijzing aan LVNL

5. het geven van aanwijzingen is niet expliciet geregeld voor de relatie met Eurocontrol en zal dus in voorkomende gevallen moeten worden gebaseerd op ongeschreven noodrecht. Vergelijk de verdergaande bepaling over 'conflict of oorlog', en 'crisis of nationale noodtoestand' van het Internationaal Verdrag tot samenwerking in het belang van de veiligheid van de luchtvaart "EUROCONTROL", Brussel 13 december 1960, *Trb.* 1961,62 (art. 9 lid 3, oorspronkelijk art. 33, inzake het tijdelijk terugnemen van de verantwoordelijkheid voor de luchtverkeersdienstverlening)

vergelijk art. 89 Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart, Chicago 7 december 1944, *Trb.* 1954,18 (*war and emergency conditions*)

vergelijk de vrijwaringsbepaling van art. 13 Verordening (EG) nr. 549/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 10 maart 2004 tot vaststelling van het kader voor de totstandbrenging van het gemeenschappelijke Europese luchtruim, *PbEU* 2004, L 96/1

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
			hoofdstuk 9 Wet luchtvaart maakt onderscheid tussen bijzondere omstandigheden (art. 9.1) en buitengewone omstandigheden. Bijzondere omstandigheden dienen te worden gelezen als buitengewone omstandigheden, waarbij de bepaling vormvrij in werking wordt gesteld (geen KB vereist)
5a. voor het verzorgen van de luchtverkeersbeveiliging	5a.1. minister van lenW in overeenstemming met minister van BZK en minister van Defensie		
	5a.2. minister van JenV	5a.2. art. 1 Besluit tijdelijke herindeling ministeriële taken in het geval van een terroristische dreiging met een urgent karakter jo. art. 9.1 Wet luchtvaart	5a.2. bevoegdhedenuitoefening door minister van J&V is mogelijk wanneer onverwijld oefening daarvan noodzakelijk is ter voorkoming van een terroristisch misdrijf of om op voorhand de gevolgen daarvan te beperken en indien overleg of overeenstemming over die maatregelen tussen de minister van J&V en de minister lenW niet mogelijk is binnen de beschikbare tijd
5b. in concrete gevallen (bijv. indien een maatregel nodig is die de LVNL zelf niet kan treffen, maar slechts na een bevel daartoe, zoals het niet toelaten van een vliegtuig dat voldoet aan alle eisen)	5b.1. minister van lenW; indien het besluit mede betrekking heeft op militaire luchtvaart, in overeenstemming met minister van Defensie	5b.1. art. 9.3* juncto 1.4 Wet luchtvaart	5b.1 op grond van art. 9.3 Wet luchtvaart kan de minister van lenW dan wel de minister van Defensie aanwijzingen geven aan de LVNL organisatie, zie <i>Kamerstukken II</i> 1990/91, 21 993, nr. 3, p. 15. Dit artikel is echter nog niet in werking getreden. Inwerkingtreding zal eerst moeten plaatsvinden voordat deze regeling in werking kan worden gesteld

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
	5b.2. minister van Defensie, eerst minister van IenW verzoeken om aan Defensiebehoefte te voldoen, tenzij er dringende omstandigheden zijn	5b.2. art. 9.4* juncto 9.7 Wet luchtvaart	5b.2. op grond van art. 9.4 Wet luchtvaart kan de minister van Defensie aanwijzingen geven aan de LVNL organisatie, zie <i>Kamerstukken II</i> 1990/91, 21 993, nr. 3, p. 15. Dit artikel is echter nog niet in werking getreden. Inwerkingtreding zal eerst moeten plaats vinden voordat deze regeling in werking kan worden gesteld
6a. uitoefening van verkeersrechten weigeren of beperken of voorwaarden stellen aan de uitoefening van verkeersrechten om plotselinge kortstondige problemen die voortvloeien uit onvoorspelbare en onvermijdbare omstandigheden op te lossen	6a. lidstaat	6a. art. 21 lid 1 Verordening (EG) nr. 1008/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 24 september 2008 inzake gemeenschappelijke regels voor de exploitatie van luchtdiensten in de Gemeenschap, <i>PbEU</i> 2008, L 293/3	6a. een verkeersrecht is het recht om een luchtdienst te exploiteren tussen twee communautaire luchthavens; een luchtdienst is een vlucht of een reeks vluchten waarop tegen betaling en/of als chartervlucht passagiers, vracht en/of post worden vervoerd (art. 1 Verordening) Ivm de COVID19-pandemie mochten lidstaten tussen 1 maart 2020 t/m 31 december 2020 zonder de op grond van art. 21 lid 1 vereiste instemming van de Commissie de uitoefening van verkeersrechten weigeren, beperken of aan voorwaarden onderwerpen indien nodig (art. 21 bis Verordening). Deze regeling heeft geen materiële betekenis meer maar is nog niet vervallen
6b. schorsen van deze maatregelen	6b. Europese Commissie	6b. art. 21 lid 2 Verordening (EG) nr. 1008/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 24 september 2008 inzake gemeenschappelijke regels voor de exploitatie van luchtdiensten in de Gemeenschap, <i>PbEU</i> 2008, L 293/3	

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
7. niet-toepassing titel 5.1 en 5.2 Wet luchtvaart voor luchtvaartuigen in gebruik voor Defensie en hun bemanning	7. regering	7. art. 9.5 Wet luchtvaart*	7. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
8. ontheffing van het verbod luchtvaartnavigatiediensten te verlenen zonder certificaat	8. minister van IenW	8. art. 9.8 Wet luchtvaart	8. het betreft hier met name gevallen waarin belangen op het terrein van veiligheidsbeleid en defensiebeleid prevaleren, bijv. wanneer de militaire luchtverkeersleiding diensten verleent in een gedeelte of het gehele luchtruim. Dan valt de luchtverkeersleiding van de krijgsmacht niet meer onder de uitzondering van art. 5.14d en moet dan beschikken over een certificaat. Om dit te voorkomen is het art. 5.14d niet van toepassing in de bedoelde situaties, zie <i>Kamerstukken II 2006/07, 30 834, nr. 3, p. 16</i>

vervoer

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1. vervoersovereenkomst	1. eenieder	1. algemeen overeenkomstenrecht	

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
2. vervoerplicht			<p>2. de Vervoersnoodwet is niet van toepassing op luchtvaart; in plaats daarvan geldt de genoemde luchtvaartwetgeving</p> <p>een vervoerplicht is een vordering van een dienst: een 'opgelegd publiekrechtelijk contract'; daarmee kan degene aan wie de plicht wordt opgelegd zich beroepen op overmacht jegens contractpartners</p>
	2a. minister van lenW aan houders luchtvaartuigen	2a. art. 58 Luchtvaartwet*	2a. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
	2b. minister van Defensie aan houders luchtvaartuigen, eerst minister van lenW verzoeken om aan defensiebehoefte te voldoen, tenzij er dringende omstandigheden zijn	2b. art. 59 lid 2 juncto 61a Luchtvaartwet*	2b. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
3. opdracht geven aan houders bewijs van bevoegdheid (brevet) en aan personen behorende tot bij amvb aan te wijzen categorieën personeel werkzaam voor de luchtvaart	3. minister van Defensie aan houders van een brevet e.d., eerst minister van lenW verzoeken om aan defensiebehoefte te voldoen, tenzij er dringende omstandigheden zijn	3. art. 61 juncto 61a Luchtvaartwet*	<p>3. in werking te stellen noodrecht, KB vereist</p> <p>dit is een voorbeeld van arbeidsplicht. De in art. 61 Luchtvaartwet genoemde amvb is nog niet tot stand gekomen</p> <p>ten aanzien van art. 61a: de minister van lenW beschikt niet zelf over een vergelijkbare bevoegdheid. Betrokkenheid van lenW via art. 61a heeft de vorm van het maken van afspraken, zie <i>Kamerstukken II 2003/04, 29 514, nr. 3, p. 21</i></p>

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
-----------	-----------	------------------	-------------

4. vervoer gevaarlijke stoffen: verbod vervoer; zie ook onder verkeer, nr. 3	4. minister van IenW, Inspectie Leefomgeving en Transport; minister van Defensie	4. titel 6.5 jo art. 10.6 en 10.7 Wet luchtvaart; Besluit vervoer gevaarlijke stoffen door de lucht; Besluit vervoer gevaarlijke stoffen door de lucht met militaire luchtvaartuigen	
--	--	--	--

5. internationale sancties, zie schema buitenlandse zaken en vreemdelingen

vervoermiddelen

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
-----------	-----------	------------------	-------------

1. vliegverbod vanwege toestand luchtvaartuig; zie ook onder verkeer, nr. 3	1. toezichhouders: ILT en de inspecteur die met de toepassing van de Algemene douanewet is belast en als zodanig door de minister van Financiën is aangewezen	1. art. 11.2 lid 3 Wet luchtvaart	
2. afwijken van het bij of krachtens de Luchtvaartwet bepaalde voor militaire	2. minister van Defensie	2. art. 59 lid 1 juncto 61a Luchtvaartwet*	2. in werking te stellen noodrecht, KB vereist ten aanzien van toepassing van art. 61a, zie hierboven: vervoer onder 3

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
luchtvaartuigen en de leden van hun bemanning			

infrastructuur

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1a. vorderen beschikbaarstelling luchthavens c.a. ten behoeve van de krijgsmacht	1a. minister van Defensie, eerst minister van lenW verzoeken om aan Defensiebehoefte te voldoen, tenzij er dringende omstandigheden zijn	1a. art. 59 lid 3 juncto 61a Luchtvaartwet*	1a. in werking te stellen noodrecht, KB vereist ten aanzien van toepassing van art. 61a Luchtvaartwet, zie hierboven onder vervoer nr. 3. In aanvulling daarop: de minister van lenW kan ook de Vorderingswet toepassen, zie hierna onder vordering algemeen
1b. aanwijzing over beheer, gebruik, etc. van luchthaven c.a.	1b. minister van Defensie, eerst minister van lenW verzoeken om aan Defensiebehoefte te voldoen, tenzij er dringende omstandigheden zijn	1b. art. 59 lid 2 juncto 61a Luchtvaartwet*	1b. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
2. afwijken van het bij of krachtens de Luchtvaartwet bepaalde over militaire luchthavens	2. minister van Defensie	2. art. 59 lid 1 juncto 61a Luchtvaartwet*	2. ten aanzien van toepassing van art. 61a Luchtvaartwet, zie hierboven: vervoer nr. 3

handhaving openbare orde en strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1. informatie			
1a. melding in verband met strafrechtelijk onderzoek	1a. Koninklijke Marechaussee (KMar) aan luchtvaartpolitie, unit luchtvaarttoezicht	1a. n.v.t.	1a. de dienst luchtvaartpolitie (LPV) is een onderdeel van landelijke Dienst Infrastructuur, waaronderook de verkeers-, spoorweg- en waterpolitie vallen
1b. melding vanwege <i>security</i> -redenen			1b. zie ook onder verkeer 3b (verbieden en beletten opstijgen)
1b.1. melding (dreigende) niet-naleving beveiligingsvoorschriften luchthaven	1b.1. door exploitant van luchtvaartterrein, luchtvaartmaatschappij of entiteit daarvan aan de commandant KMar	1b.1. art. 37 ae lid 1 Luchtvaartwet	
1b.2. melding bijzonder gevaar voor geweldpleging, aanslagen of bedreiging	1b.2. minister van JenV aan exploitant luchthaven en zo nodig luchtvaartmaatschappij	1b.2. art. 37 ad Luchtvaartwet	
1b.3a. melding wederrechtelijke inmenging (kaping)	1b.3a. Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) aan alle betrokken instanties (alarmering), en aan Nieuw Milligen (in verband met onderschepping)	1b.3a. SERA.11005 onder c bijlage van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 923/2012 van de Commissie van 26 september 2012 tot vaststelling van gemeenschappelijke luchtverkeersregels en operationele bepalingen betreffende luchtvaarnavigatiediensten en -procedures, <i>PbEU</i> 2012, L 281/1;	

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
		art. 2 Regeling onderschepping luchtvaartuigen	
	1b.3b. melding lidstaat aan Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (<i>International Civil Aviation Organization ICAO</i>)	1b.3b. par. 5.3, Annex 17 van het Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart, Chicago 7 december 1944, <i>Trb.</i> 1954,18	1b.3b. de annexes bij dit verdrag worden periodiek geamendeerd. De laatste versie van Annex 17 betreft de 12 ^e editie van juli 2022
2. maatregelen			2. voor het Europese kader, zie Verordening (EG) Nr. 300/2008 inzake gemeenschappelijke regels op het gebied van de beveiliging van de burgerluchtvaart, <i>PbEU</i> 2008, L 97/72, en Uitvoeringsverordening (EU) 2015/1998 van de Commissie van 5 november 2015 tot vaststelling van gedetailleerde maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de gemeenschappelijke basisnormen op het gebied van de beveiliging van de luchtvaart, <i>PbEU</i> 2015, L299/1
		2a. zie hiervoor onder ongevalsbestrijding nr. 2, en art. 136a jo. 539a-539 WvS	
2a.1. eigen maatregelen luchtvaartuig algemeen, zie hiervoor onder ongevalsbestrijding, 2			
2a.2. eigen maatregelen bij wederrechtelijke inmenging	2a.2. luchtvaartuig/gezagvoerder	2a.2. SERA.11001 bijlage van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 923/2012	

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
(d.w.z. het gezag over het luchtvaartuig, kaping)		van de Commissie van 26 september 2012 tot vaststelling van gemeenschappelijke luchtverkeersregels en operationele bepalingen betreffende luchtvaartnavigatiediensten en -procedures, <i>PbEU</i> 2012, L 281/1;	
2b. maatregelen luchtverkeersleiding	2b. LVNL, Nieuw Milligen, Eurocontrol	2b. SERA.11005 onder a en b bijlage van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 923/2012 van de Commissie van 26 september 2012 tot vaststelling van gemeenschappelijke luchtverkeersregels en operationele bepalingen betreffende luchtvaartnavigatiediensten en -procedures, <i>PbEU</i> 2012, L 281/1;	
2c. eigen maatregelen luchthaven			
	2c.1. exploitant	2c.1. art. 4 onder i Regeling veilig gebruik luchthavens en andere terreinen; art. 37e lid 1 Luchtvaartwet	
	2c.2. KMar	2c.2. art. 4 lid 1 onder c Politiewet 2012	
2d. maatregelen centraal gezag ter strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, aanwijzingen aan bedrijven en personen in de sector, inzet	2d. minister van JenV, of namens minister van JenV door commandant KMar	2d. art. 37ab, 37ac, 37ad, 37ada, 37e lid 4 Luchtvaartwet; Besluit beveiliging burgerluchtvaart Mandaat- en machtigingsbesluit Kmar beveiliging burgerluchtvaart 2021;	2d. de minister van JenV is belast met de beveiliging van de burgerluchtvaart. Hij kan aan bedrijven in de sector de nodige aanwijzingen geven

vluchtbegeleiders (*air marshals*)

art. 17 Verdrag tussen Koninkrijk België, Bondsrepubliek Duitsland, Koninkrijk Spanje, Republiek Frankrijk, Groothertogdom Luxemburg, Koninkrijk der Nederlanden en Republiek Oostenrijk inzake de intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking, in het bijzonder ter bestrijding van het terrorisme, de grensoverschrijdende criminaliteit en de illegale migratie (Verdrag van Prüm), *Trb.* 2005, 197

2e. onderschepping van een burgerluchtvaartuig

2e. conform regeling van minister van IenW voor wat het burgerluchtverkeer en de algemene verkeersveiligheid in de lucht betreft en minister van Defensie voor wat het militaire luchtverkeer betreft, uitvoering door een militair luchtvaartuig of een luchtvaartuig dat wordt gebruikt voor politie- of douanediensten

2e. SERA.11015 bijlage van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 923/2012 van de Commissie van 26 september 2012 tot vaststelling van gemeenschappelijke luchtverkeersregels en operationele bepalingen betreffende luchtvaartnavigatiediensten en –procedures, *PbEU* 2012, L 281/1;

art. 25 Besluit luchtverkeer 2014 jo Regeling onderschepping luchtvaartuigen; Regeling bijstand bestrijding luchtvaartterrorisme

2e. onderschepping kan aan de orde zijn in het geval van een kaping/terrorisme, maar ook in het geval van andere omstandigheden, zoals een illegale vlucht of het vervoer van illegale goederen of personen

2e.1. uitvoering conform Handboek voor het onderscheppen van burgerluchtvaartuigen

2e.2. uitvoering conform Regeling bijstand bestrijding

2e.2. *Master Controller* bij *Air Operations Control Station* van de Koninklijke Luchtmacht te

luchtvaartterrorisme, zie
schema Justitie

Nieuw Milligen (AOCS NM),
minister van JenV

2e.3. verplichtingen
gezagvoerder

2e.3. SERA.11001 bijlage van de
Uitvoeringsverordening (EU) nr. 923/2012
van de Commissie van 26 september
2012 tot vaststelling van
gemeenschappelijke luchtverkeersregels
en operationele bepalingen betreffende
luchtvaarnavigatiediensten en
–procedures, *PbEU* 2012, L 281/1;

2f. internationale bijstand

2f. lidstaten ICAO

2f. hfd. 5, Annex 17 van het Verdrag
inzake de internationale burgerluchtvaart,
Chicago 7 december 1944, *Trb.* 1954,18

2f. de annexes bij dit verdrag worden periodiek
geamendeerd. De laatste versie van Annex 17
betreft de 12^e editie van juli 2022

3. demonstratie/bezetting, verstoring openbare orde

3a. eigen maatregelen
luchthaven

3a. exploitant, KMar

3a. zie onder 2b

3b. maatregelen door lokaal
gezag en door KMar ter
handhaving openbare orde:
toepassing Wet openbare
manifestaties (WOM) en
politieoptreden/bevelen of
noodbevelen die nodig zijn voor
de handhaving van de
openbare veiligheid; idem
geven van voorschriften
(noodverordening)

3b. KMar, burgemeester of
voorzitter veiligheidsregio

3b. Wet openbare manifestaties;
art. 4 Politiewet 2012;
art. 172, 175 en 176 Gemeentewet;
art. 39 Wet veiligheidsregio's

3b. een aankomst- en vertrekhal van een
luchthaven valt ook onder de WOM

zie verder het schema openbare orde

vordering algemeen

voor de vordering van vervoer, zie onder vervoer
voor beschikbaarstelling luchthavens, zie onder infrastructuur

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
vordering eigendomsrecht en gebruiksrecht	alle ministers in overeenstemming met minister van EZK	art. 3a* en 5 Vorderingswet	in werking te stellen noodrecht, KB vereist zie verder het schema schaarste algemeen

verzekeringen

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1. garantstelling		1. art. 1 Besluit Incidentbestrijdingsplan Noordzee	1. bijlage bij besluit: Incidentbestrijdingsplan Noordzee, editie 2021, p. 75 en beslisschema 3
1a. Noordzee: voor berging in verband met het vrijmaken van de aanlooproute en voor opruiming van (evt.) verontreiniging	1a. minister van IenW, voor deze Rijkswaterstaat, dienst Noordzee		
1b. internationale luchtvaart	1b. minister van IenW in overeenstemming met		

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
-----------	-----------	------------------	-------------

minister van Financiën

2. afwijken van normale polissen, herverzekering, zie schema financieel verkeer

BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba)

Voor de BES-eilanden geldt specifieke wetgeving. Ter vergelijking zij hier vermeld:

- Luchtvaartwet BES
- Wet luchtvervoer BES.

*) Inwerkingstelling bij Koninklijk Besluit, hetzij separaat, hetzij nadat de beperkte of algemene noodtoestand is afgekondigd (Coördinatiewet uitzonderingstoestanden), tenzij urgentie onverwijld inwerkingstelling noodzakelijk maakt (dan: op grond van ongeschreven recht).

NB De luchtvaart is een sector die valt onder alertering terrorismebestrijding (atb). De bijlage bij het Besluit van 14 december 2005 houdende tijdelijke herindeling van ministeriële taken in het geval van een terroristische dreiging met een urgent karakter (*Stb.* 2005, 662), kent twee verwijzingen naar luchtvaartwetgeving, zoals vermeld in dit schema onder verkeer.